

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مقتل ائمه مدفون در عراق

داود حسینی

فهرست

- دیباجه ۷
- مقدمه ۹
- بخش اول: ذکر مصائب امیرالمؤمنین (ع)** (نجف اشرف) ۱۵
- مجلس اول: ذکر مصیبت امیرالمؤمنین (ع) توسط رسول خدا (ص) ۱۵
- مجلس دوم: مظلومیت حضرت علی (ع) ۱۶
- مجلس سوم: احوال امیرالمؤمنین (ع) در شب نوزدهم ۱۸
- مجلس چهارم: ضربت خوردن فرق امیرالمؤمنین (ع) در دو زمان ۲۱
- مجلس پنجم: درمان حضرت علی (ع) ۲۳
- مجلس ششم: در فراق حضرت علی (ع) ۲۳
- مجلس هفتم: وداع امیرالمؤمنین (ع) با فرزندان ۲۶
- بخش دوم: ذکر مصائب امام حسین (ع) و یارانش (کربلا)** ۲۹
- مجلس اول: ذکر مصیبت مسلم بن عقیل ۲۹
- مجلس دوم: روبه‌رو شدن با سپاه حر ۳۶
- مجلس سوم: مصائب ورود به کربلا ۳۸
- مجلس چهارم: زینب کبری (ع) و شب عاشورا ۴۱
- مجلس پنجم: تشنگی امام حسین و اهل بیت (ع) ۴۸
- مجلس ششم: شهادت علی اکبر (ع) ۴۹
- مجلس هفتم: شهادت قاسم بن الحسن (ع) ۵۵

- مجلس هشتم: شهادت حضرت عباس علیه السلام ۵۸
- مجلس نهم: شهادت علی اصغر علیه السلام ۶۵
- مجلس دهم: شهادت عبدالله بن حسن علیه السلام ۷۰
- مجلس یازدهم: شهادت اباعبدالله الحسین علیه السلام ۷۲
- مجلس دوازدهم: اسب تاختن بر بدن سیدالشهداء علیه السلام ۸۴
- مجلس سیزدهم: غارت لباس های امام حسین علیه السلام ۸۵
- مجلس چهاردهم: غارت خیمه ها ۸۶
- مجلس پانزدهم: زینب علیه السلام و مصیبت قتلگاه ۸۶
- مجلس شانزدهم: عبور از گودی قتلگاه و وداع با کربلا ۸۸
- مجلس هفدهم: تنور خولی ۸۸
- مجلس هجدهم: دفن بدن مطهر امام حسین علیه السلام و یارانش ۹۲
- مجلس نوزدهم: دروازه کوفه و ورود اسرا ۹۳
- مجلس بیستم: قرآن خواندن سر بریده امام حسین علیه السلام ۹۷
- بخش سوم: مصائب امامین جوادین علیه السلام (کاظمین) ۹۹**
- مجلس اول: شهادت امام موسی کاظم علیه السلام ۹۹
- مجلس دوم: شهادت امام محمد تقی علیه السلام ۱۰۶
- بخش چهارم: مصائب امامین عسکریین علیه السلام (سامرا) ۱۰۹**
- مجلس اول: شهادت امام هادی علیه السلام ۱۰۹
- مجلس دوم: شهادت امام عسکری علیه السلام ۱۱۳
- فهرست منابع ۱۱۹**

دیباچه

یکی از سفارش‌های معصومان علیهم‌السلام به دوستان و پیروان خود ذکر مصائب اهل بیت علیهم‌السلام بوده است و شاعرانی را که در اشعار خود به بیان مصائب اهل بیت علیهم‌السلام می‌پرداختند، تشویق می‌فرمودند؛ زیرا مردم با نقل این مصائب با ظلم و ستمی که بر خاندان عصمت رفته است، آشنا می‌شوند و رابطه محبت و دوستی با آنان مستحکم می‌شود.

بیان مصائب اهل بیت علیهم‌السلام باید برگرفته از روایات و منابع معتبر تاریخی باشد. از این رو ذکر مطالب بی‌اساس و دور از شأن ایشان که در هیچ‌یک از منابع معتبر تاریخی و مقاتل گزارش نشده، با جایگاه و منزلت اهل بیت علیهم‌السلام مغایرت دارد و نه تنها مورد تأیید نیست بلکه مورد مذمت هم خواهد بود.

برای پیشگیری از نقل مطالب سست و غیرمعتبر درباره حوادث کربلا و امام حسین علیه‌السلام و اصحاب ایشان و سایر معصومان علیهم‌السلام، آشنایی با مقاتل و منابع معتبر و استناد به آنها در نقل مصائب، وظیفه مداحان و ذاکران اهل بیت علیهم‌السلام است.

پژوهشکده حج و زیارت برای اینکه روحانیون و مداحان کاروان‌ها در ذکر مصائب اهل بیت علیهم‌السلام از اثری معتبر که برگرفته از منابع و مقاتل اولیه و قابل استناد است برخوردار باشند در صدد تهیه مقتلی مناسب برآمد تا هم نیاز روحانیون و مداحان برآورده شود و هم از طرح مطالب غیر معتبر پرهیز شود.

ضمن تشکر از محقق محترم حجة الاسلام و المسلمین جناب آقای «داود حسینی» که در تهیه و تنظیم این اثر تلاش کردند، و همچنین از ارزیابان اثر، حجج اسلام و المسلمین جناب آقای محمدحسین عسکری، جناب آقای نجف نجفی روحانی رحمتهما الله و جناب آقای سیدمهدی حسینی امیدواریم روحانیون و مداحان گرامی با بهره‌گیری از این اثر ارزشمند از نقل مباحث تحریف‌آمیز درباره معصومان علیهم السلام به ویژه امام حسین علیه السلام پرهیز نمایند.

من الله التوفیق و علیه التکلان

پژوهشکده حج و زیارت

گروه اخلاق و اسرار

مقدمه

مقتل نویسی و شرح وقایع کربلا و شهادت امام حسین علیه السلام و یارانش و نیز ائمه علیهم السلام از سال‌های آغازین شهادت آنها مورد توجه بوده است؛ اما واقعه عاشورا چنان جانسوز و در سرنوشت اسلام تأثیرگذار بود که دوست و دشمن سعی کردند این واقعه را از نگاه دور ندارند و حوادث ریز و درشتی که در آن اتفاق افتاده بود را نقل و در مواردی نیز تحلیل و بررسی کنند.

به جهت عظمت واقعه کربلا افراد و گروه‌های متعددی به بیان حوادث آن پرداخته‌اند؛ از جمله: خاندان اهل بیت عصمت و طهارت علیهم السلام که همه حوادث را مشاهده و تحمل کردند. همچنین جنایتکارانی که خود، این مصیبت ناگوار را رقم زدند و سومین دسته گزارشگرانی از سپاه دشمن بودند که حوادث را با چشم خود دیده و به ثبت آنها پرداخته بودند.

مورخان و نویسندگان بعد از وقوع این حادثه تلخ در زمان کوتاهی با بهره‌گیری از گفته‌های شاهدان به ثبت و تألیف این واقعه پرداختند. شاید بتوان اصبع بن نباته - صحابی فداکار امیرالمؤمنین علیه السلام - را اولین گزارشگر و نویسنده مقتل‌الحسین علیه السلام معرفی کرد.^۱ همچنین از جابر بن یزید جعفی (م ۲۸۱ق) از اصحاب امام باقر و

امام صادق علیه السلام در زمینه مقتل امام حسین علیه السلام، یاد شده است.^۱

اگر چه اثر اصبع بن نباته و جابر بن یزید جعفی از بین رفته، اما کار مقتل نویسی واقعه عاشورا فراموش نشد و توسط علمای شیعه و سنی از قرن دوم آغاز شد و پیوسته ادامه پیدا کرد. *مقتل الحسین* ابومخنف لوط بن یحیی از دی (م ۱۵۷)؛ *مقتل الحسین* هشام بن محمد کلبی (م ۲۰۴ یا ۲۰۶)؛ *مقتل الحسین* محمد بن عمر واقدی (م ۲۰۷ ق)؛ *مقتل الحسین* نصر بن مزاحم منقری (۲۱۲ ق)؛ *مقتل الحسین* بن علی ابن قتیبه دینوری (م ۲۷۶ ق)؛ *مقتل الحسین* شیخ صدوق (م ۳۸۱ ق)؛ *مقتل الحسین* شیخ طوسی (م ۴۶۰ ق)؛ *مقتل الحسین* موفق بن احمد خوارزمی (م ۵۶۸ ق)؛ *مثیر الاحزان* ابن نمای حلی (م ۶۴۵)؛ *المهوف علی قتلی الطوفان* ابن طاووس (۶۶۴ ق) و... از آن جمله هستند.

اما از آنجایی که در مباحث نقل شده از این واقعه و نقل کنندگان آن، مانند مباحث فقهی تتبع لازم صورت نگرفته است، آثار تألیف شده در زمینه مقتل ائمه معصومین علیهم السلام به ویژه امام حسین علیه السلام از جهت اعتبار در یک سطح نیستند. به خصوص اینکه بعضی از این آثار توسط علمای اهل سنت و با گرایش فکری اهل سنت به سیره معصومین علیهم السلام تألیف شده‌اند.

در محافل تاریخ‌نگاری و عالمان این علم، اعتبار یک کتاب تاریخی به دو امر بستگی دارد: ۱- واسطه کمتری با حادثه و رخداد تاریخی داشته باشد. ۲- حوادث دقیق‌تر بیان شده باشد. هرچه کتاب تاریخی به زمان آن حادثه نزدیک‌تر باشد، از اعتبار بیشتری برخوردار است و هر چه دورتر باشد، اعتبار کمتری دارد؛ چراکه نزدیک‌بودن زمان، روایان کمتر و احتمال خطا و تحریف نیز کمتر خواهد شد و مورخ اطلاعات بیشتر و مؤثقت‌تری را می‌تواند به دست بیاورد.^۲

۱. گروهی از تاریخ پژوهان، *تاریخ قیام و مقتل جامع سید الشهداء* علیه السلام، ج ۱، ص ۴۵.

۲. پیشوائی، پاسخ به برخی از مشهورات غیر مستند در عزاداری‌ها چهارمین نشست تخصصی مبلغان نخبه و برتر،

از این رو لازم است مصائب اهل بیت علیهم السلام - به ویژه حوادث کربلا - از آثار معتبری که از نظر تاریخی به واقعه نزدیک‌ترند نقل گردند و از آثار غیر معتبر و نقل مطالب بی‌اساس و موهن که موجب تنقیص جایگاه اهل بیت علیهم السلام است خودداری شود.

در سال‌های اخیر در زمینه مقتل امام حسین علیه السلام کارهای پژوهشی مناسبی صورت گرفته است که از جمله آنها می‌توان به «تاریخ قیام و مقتل جامع سیدالشهداء علیه السلام» که توسط جمعی از محققان و زیر نظر محقق ارجمند حجة الاسلام و المسلمین مهدی پیشوائی به زبان فارسی تدوین گردیده، اشاره کرد. این اثر در قرن اخیر یکی از منابع ارزشمند در زمینه واقعه عاشورا و شهادت امام حسین علیه السلام و اصحاب و یاران آن حضرت است.

در این نوشتار به دنبال نقد آثاری که در زمینه مقتل امام حسین علیه السلام نوشته شده نیستیم، ولی برای اطلاع ذاکران عزیز لازم است به آثاری که در زمینه مقتل امام حسین علیه السلام تألیف شده است و از اعتبار لازم برخوردار نیستند اشاره کنیم. این نکته را نیز یادآور شویم مطالبی که فقط در این آثار ذکر شده و در سایر آثار معتبر ذکری از آنها به میان نیامده است قابل استناد نیست. کتاب‌هایی مانند: *اسرار الشهادة* فاضل دربندی، *روضه الشهداء* واعظ کاشفی، *المنتخب فی جمع المراثی و النخطب طریحی، الدمعة الساکبه* محمدباقر بهبهانی، *ناسخ التواریخ* محمدتقی سپهر، *تذکرة الشهداء* علیه السلام ملاحیب الله شریف کاشانی، *معالی السبطين* محمد مهدی حائری مازندرانی و *نورالعین فی مشهد الحسین* علیه السلام ابواسحاق اسفراینی از کتب غیرمعتبر مقتل هستند؛ توصیه می‌شود که به متفردات این چند کتاب اعتماد نشود و اینها منشأ برخی مطالب غیرمعتبرند.^۱

از دیگر کتاب‌های مقتل غیر معتبر، مقتل مشهور ابی‌مخنف است که به صورت مستقل وجود ندارد و مطالب سست و بی‌اساس در سایر کتاب‌ها به نام او جعل شده

۱. گروهی از تاریخ پژوهان، *تاریخ قیام و مقتل جامع سیدالشهداء علیه السلام*، ج ۱، ص ۱۱۲-۱۳۶.

است که سند معتبری ندارند. گفتنی است آیت‌الله یوسفی غروی مطالبی را، که قابل استناد به مقتل/ابی‌مخنف است، در یک اثر مستقل به نام *وقعة الطف جمع‌آوری کرده*، و انتشارات جامعه مدرسین آن را به چاپ رسانده است.

ویژگی‌های این اثر

۱. کاربردی بودن

این اثر با هدف بهره‌برداری روحانیون و مداحان کاروان‌های عتبات عالیات تدوین شده است. بنابراین کوشیده‌ایم مطالب به‌گونه‌ای تدوین شود که روحانیون و مداحان محترم بتوانند در سفرهای زیارتی عتبات عالیات به راحتی و در هر موقعیتی و به تناسب مکان، ذکر مصیبت نمایند.

۲. نقل از منابع معتبر

این اثر در عین مختصربودن از منابع معتبر به ذکر مصائب ائمه معصومین علیهم‌السلام و شخصیت‌های حادثه کربلا که مناسب مجالس عزاداری است پرداخته و از بیان اخبار و مطالب بی‌منبع و بی‌اساس که در بعضی کتاب‌های غیر معتبر و در افواه بعضی مداحان و اهل وعظ و خطابه رایج می‌باشد پرهیز کرده است.

۳. رعایت قواعد تاریخ‌نگاری علمی

در نگارش این اثر تلاش شده از منابعی استفاده شود که واسطه کمتری با حادثه کربلا و زندگی معصومین علیهم‌السلام داشته باشد و در نقل حوادث از دقت بیشتری برخوردار باشد.

۴. گسترده‌گی منابع

منابع مورد استفاده در این نوشتار دارای طیف گسترده‌مانند: مقتل، تاریخ، کتاب‌های ادعیه و مزارات، منابع حدیثی، رجال و دیوان اشعار است.

تعریف مقتل

«مقتل» بر وزن مَفْعَل از ریشه «قتل» مصدر میمی به معنای «کشتن» یا اسم مکان به

معنای «قتلگاه» و «کشتن گاه» است. این واژه بر کتابی که به رویدادهای کربلا و شرح شهادت امیرالمؤمنین علیه السلام و امام حسین علیه السلام پرداخته باشد، اطلاق می‌شود. در اصطلاح تاریخننگاری، مراد از «مقتل امیرالمؤمنین علیه السلام» و «مقتل الحسین علیه السلام» نوعی تکننگاری تاریخی است که در آن به شرح جریان شهادت امام حسین علیه السلام و یارانش و در یک کلام، به رویداد عاشورا از آغاز تا پایان پرداخته است.^۱

اطلاق «مقتل الحسین» از باب اسم مکان به این آثار بدان جهت است که این اثر مکان جمع‌آوری اخبار مربوط به واقعه عاشورا - به ویژه شهادت امام حسین علیه السلام - است.^۲

۱. گروهی از تاریخ پژوهان، تاریخ قیام و مقتل جامع سید الشهداء علیه السلام، ج ۱، ص ۴۴.

۲. همان.

